

NAJAAR 2012

MUSEUMKRANT 2

DIT IS EEN UITGAVE VAN MUSEA UTRECHT – VRIJDAG MUSEUMDAG EN MUSEUM VOOR 1 DAG
IN SAMENWERKING MET AXIONCONTINU

Het museum komt naar u toe!

Voor u ligt de tweede Museumkrant van 2012! In de krant leest u alles over de ervaringen van ouderen op Vrijdag Museumdag en Museum voor 1 Dag. Tijdens Vrijdag Museumdag kunnen bewoners van woon en zorginstellingen een bezoekje brengen aan een van de Utrechtse musea. Is het voor u lastig om mee te gaan, dan komt het museum gewoon naar u toe! Dankzij Museum voor 1 Dag wordt de zorginstelling waar u woont even omgetoverd tot museum met verschillende voorwerpen uit de Utrechtse musea.

Distributiebonnen uit Tweede Wereldoorlog van Het Utrechts Archief roepen herinneringen op

Even terug in je eigen leven

Het is gezellig in de huiskamer van De Schutse in Lopik. Zodra museumdocent Femke Lockfeer spullen uit de Museum voor 1 Dag kist haalt, komen de opmerkingen los. "Och, een broodkar, daar reden wij vroeger ook mee," zegt voormalig bakkersvrouw mevrouw Kuif. "We hebben ons hele leven een bakkerij gehad. Je schreef alle bestellingen op en dan ging je met de kar op pad." "Dit is de tweede keer dat Museum voor 1 Dag hier is," vertelt verzorgende Linda van Dijk. "Het maakt veel verhalen los. Het is alsof bewoners weer even terug in hun eigen leven zijn. Een paar bewoners hebben het al eens gezien, maar zijn het weer vergeten. Dat is niet erg, het gaat erom dat ze van dit moment genieten. Bij oudere, dementerende mensen is het belangrijk dat er iets tastbaars is. Ik kan bijvoorbeeld mevrouw Kuif eraan helpen herinneren dat ze ooit bakkersvrouw was. Dat en het zien van de broodkar, brengt de herinneringen terug."

Walsies

Mevrouw Kooyman (76) is een ras Utrechtse, geboren en getogen in Wijk C. Later verhuisde ze met haar man naar Lopik, maar

Utrecht zit duidelijk in haar hart. "In de oorlog kregen we eten van de nonnen op de Oudegracht, daar was de gaarkeuken." vertelt ze. "We stonden ook in de rij voor de broodkar, die kwam in de straat. En dansen bij Wildschut, dat deden we ook vaak. Foxtrot, tango, de polonaise, en walsies natuurlijk. Mooi hoor, die spulletjes. Echt ouderwets. Die bonkaarten en de Sunlight, dat weet ik nog goed. Je maakte sop met de klopper waar de zeep in zat. We maakten er alles mee schoon en de was werd er ook mee gedaan. Ik vind het een gezellige ochtend, het is fijn die spulletjes weer te zien."

Mevrouw Kooyman

Mijn hart gaat helemaal open!

Als de ulevellen rond gaan, begint mevrouw Kooyman spontaan het 'ulevellen liedje' (Jarig Jetje) te zingen, iedereen zingt mee. "Wat heerlijk, mijn hart gaat helemaal open!" Iedereen krijgt een haverstropitje. "Lekker voor de keel," vindt de heer Markus.

*Er worden herinneringen
opgehaald aan het snoep
van toen: "Stroop-
soldaatjes, weet je nog?"*

De speeldoos wordt aangezet. Een zacht getingel klinkt door de ruimte. Het metalen muziekplaatje gaat van hand tot hand. Een stuk touw van de klok van de Domtoren roept herinneringen op bij een van de vrijwilligers. Hij legt uit hoe hij vroeger met de padvinderij de klokken moest luiden, een zware klus. Het reisaltaartje valt vooral bij de dames in de smaak. Mevrouw Kuif vertelt dat ze op bedevaart is geweest naar Lourdes, ze kent dit soort altaartjes die onderweg als souvenir meegenomen werden.

Reisaltaar uit Museum Catharijneconvent

Femke laat het aboriginal schilderij uit het Utrechts Museum voor hedendaagse Aboriginal kunst rondgaan en vraagt de bezoekers wat ze er in zien. "Een bloem", "planten", "iets geborduurd" zijn de reacties. Femke legt uit dat het een afbeelding is van een kampvuur met mensen eromheen, maar dan van bovenaf gezien.

Na ruim een uur vertellen, kijken, aanraken en herinneringen ophalen, zijn de bewoners duidelijk vermoeid. Behalve mevrouw Kooyman, ze laat iedereen luidkeels meegenieten van alle haar Utrechtse herinneringen...

INHOUD

Aboriginal Art Museum Utrecht – 2

Object uitgelicht – 2

Mee met Vrijdag Museumdag – 2

Toen en Nu: De Wartburg – 3

Gepassioneerde verzamelaars – 3

Deelnemende Musea Utrecht – 4

Colofon – 4

AxionContinu, wonen, zorg en welzijn

AxionContinu heeft voor het vierde jaar succesvol een museumprogramma voor een grote groep ouderen gerealiseerd. Een mooi voorbeeld van goede samenwerking met Stichting Utrechts Museumkwartier en de Van Baarenstichting.

De Van Baarenstichting wilde voor Utrechtse ouderen en musea inspirerende projecten realiseren. Projecten die alle bewoners in de Utrechtse verpleeg- en verzorgingshuizen in staat te stellen mee te doen. AxionContinu, zorgaanbieder in Utrecht, organiseert het project vanuit de deelnemende zorginstellingen in Utrecht.

*'Veel mensen zijn betrokken
bij het realiseren van dit
unieke project, het is de kracht
om er samen iets van te maken
en bewoners een museale
beleving te bieden'*

René Leideritz, AxionContinu

Axioncontin

wonen, zorg en welzijn

Het AAMU-Museum voor hedendaagse Aboriginal kunst

Het AAMU is het enige museum in Europa dat zich helemaal richt op de hedendaagse Aboriginal kunst uit Australië en is daarmee dé plek om hedendaagse Aboriginal kunst te ervaren.

Het AAMU bestaat inmiddels ruim 10 jaar. Aboriginals zijn de oorspronkelijke bewoners van Australië en is het oudste volk op aarde. Het volk kent een veelbewogen geschiedenis en een deel van die geschiedenis vind je terug in de schilderijen. Jaarlijks zijn er twee nieuwe tentoonstellingen in het AAMU waarin u kennis kunt maken met de veelzijdigheid en de kracht van Aboriginal kunst.

Outsider / Insider

Gordon Bennet heeft een gemengde achtergrond, vandaar de naam van de tentoonstelling: hij is een insider in de aboriginal cultuur maar een outsider tijdens zijn opleiding in de westerse Australische samenleving. Racisme en zijn persoonlijke zoektocht naar identiteit vormen de rode draden in zijn werk. Hij heeft commentaar op de dominante westerse kunstgeschiedenis maar heeft tegelijkertijd grote bewondering voor kunstenaars als Van Gogh, Mondriaan en Pollock. Hij gebruikt ook beelden van die kunstenaars in zijn werk.

Gordon Bennett – Home decor (Preston + De Stijl = Citizen) Dance the Boogiemans Blues 1997

Privécollectie Melbourne © Gordon Bennett

De tentoonstelling *Outsider/Insider* is Bennet's eerste museumtentoonstelling in Europa sinds 2000 en is nog tot en met 9 december in het AAMU te zien.

OBJECT UITGELICHT

De broodkar

Dit is een schaalmodel van een broodkar zoals die eind 19e, begin 20e eeuw gebruikt werd door bakkers. De kar is geschonken aan het Volksbuurtmuseum Wijk C door de heer van Ee, een verdienstelijk modelbouwer. Er waren 'warme' en 'koude' bakkers. De warme bakkers bakten hun eigen brood. De meeste klanten kwamen gewoon naar de winkel, maar mannen die heel vroeg naar de fabriek moesten, wilden ook vers brood mee. Daarom ging de bakker er op uit om door de hele stad brood te bezorgen. Dat werd gedaan met hondenkarren, handkarren, de bakkersfiets en later de elektrokarren: de IJzeren Honden.

Schaalmodellen van handkarren komen niet veel voor, ze waren waarschijnlijk als onderwerp te 'alledaags'.

Ouderen van woonzorgcentrum De Ingelanden tijdens de rondleiding in AAMU

Vrijdag Museumdag in het AAMU

Het Aboriginal Art Museum Utrecht – AAMU – lijkt misschien een ver van m'n bed museum voor de bewoners van woonzorgcentrum De Ingelanden. Wat hebben Nederlandse ouderen met aboriginal kunst? Veel, blijkt tijdens een Vrijdag Museumdag in oktober.

Het is een hele onderneming om alle rolstoelen naar binnen te rijden, temeer omdat begeleider Cees Arkesteijn van AAMU twee groepen tegelijk rondleidt. Vol enthousiasme vertelt hij over het leven en werk van de Australische kunstenaar Gordon Bennett in de tentoonstelling *Outsider/Insider*. Werk waarin racisme en een gevoel van vervreemding centraal staan. Paul Heus (61) is een van de jongere bewoners van De Ingelanden. Als gevolg van een hersenbloeding kan hij niet meer thuis wonen. Hij heeft zijn rolstoel naar het raam gedraaid en kijkt naar de gracht. "Prachtig toch," zegt hij. "Veel mooier dan een museum." Toch raakt ook Paul geboeid door het verhaal bij de schilderijen. "Erg interessant om te horen wat de kunstenaar bedoeld heeft. Zo snap ik de schilderijen tenminste. Als je kijkt naar socialistische kunst bijvoorbeeld, daar zit een duidelijk verhaal, een boodschap in. Hier zit ook een boodschap in, maar die is verpakt. Mooi om dat verhaal te horen."

Ik herken veel van vroeger

De groep verhuist naar de 1e verdieping en passeert een groep middelbare scholieren. "Kijk, die kindjes," zegt een mevrouw vertederd. "Het gaat niet alleen om het museum," zegt begeleidster Marike van Dijk die al heel wat keren is meegeweest met Vrijdag Museumdag. "Het maakt niet zo uit of de bewoners dingen herkennen of niet, een uitstapje maken is gewoon erg leuk. Even in een andere wereld. Mijn favoriete museum is het Universiteitsmuseum. Ik houd van de natuur en ben dol op de botanische tuin daar." Op de 1e verdieping hangt heftig werk van Bennett. Werk dat verwijst naar oorlog, geweld en de gebeurtenissen rond 9/11. De heer Rijsdijk (90) zegt: "Ik herken veel dingen van vroeger terwijl ik dit soort schilderijen niet ken. Kijk daar, die man met die pet, zie je dat? Doet me denken aan de

tijd dat onze Oosterburen hier een tijdje op visite waren. Dat vuur en die vliegtuigen, ik weet nog precies hoe dat was. Ik ben vroeger in de Hermitage in Leningrad geweest. Prachtig, maar je ziet er niet dit soort dingen. Dit is heel ander werk, mooi, het spreekt me aan. En wat die meneer erover vertelt vind ik geweldig interessant."

Boombast

Ook de zaal met meer traditionele aboriginal kunst spreekt aan. Veel van de schilderijen zijn gemaakt op boombast dat ook gebruikt werd als beschutting tegen de regen. Paul wil het naadje van de kous weten en vraagt rondleider Cees het hemd van het lijf over de verschillende doeleinden van de boombast. Aan het eind van de rondleiding scharrelen een aantal bewoners nog wat rond in de museumwinkel waar gekeken wordt naar voorwerpen met aboriginal prints, didgeridoos en boemerangs. De heer Rijsdijk staat ondertussen voor een groot schilderij gebaseerd op het werk van Mondriaan te kijken. "Heel bijzonder," mompelt hij. Daarmee vat hij de ochtend in het AAMU perfect samen!

De heer Rijsdijk in gesprek met rondleider Cees Arkesteijn

Toen en Nu: De Wartburg

De Wartburg, aan de rand van de Utrechtse wijk Oog in Al, is een modern woonzorgcentrum van AxionContinu. Na een bouwperiode van anderhalf jaar is het in de zomer van 2012 in gebruik genomen. De Wartburg is daarmee een modern centrum geworden waar ouderen op hun eigen manier comfortabel kunnen wonen.

Het begon in 1841

De Wartburg kent een lange geschiedenis die begon in 1841 toen dominee Johannes Decker Zimmerman, predikant van de Utrechtse Lutherse gemeente, samen met suikerfabrikant en ouderling Johan Pieter van Dorselen het voortouw nam bij de stichting van het 'Wees-, oude mannen- en vrouwenhuis'. De dominee bleek een begenadigd fondsenwerver en had al snel een bedrag van maar liefst 27.000 gulden bij elkaar dankzij gulle giften van prominenten uit de stad en zelfs van koning Willem I. In 1841 riep hij een extra vergadering van de kerkenraad bijeen en vertelde dat er voldoende geld was voor een pand aan het Domplein. Op zondag 16 maart 1842 werd het nieuwe tehuis aan het Domplein feestelijk ingewijd.

Herdenken met vlees, grauwe erwten en rijst

Het leven in het tehuis was niet gemakkelijk. De regels waren streng en de bewoners moesten gehoorzaam zijn aan de regenten en zich stil en rustig gedragen. Eén van de voorwaarden van de heer Van Dorselen was dat op 10 januari – de dag dat hij het huis had geschonken – de maaltijd moest bestaan uit warm vlees, grauwe erwten en rijst. Het was zijn wens om op die manier zijn schenking te herdenken. Tot op de dag van vandaag wordt deze traditie in ere gehouden.

1942: De Wartburg open

Omdat er steeds meer wezen in het huis werden opgenomen en er dus steeds minder plaats was voor ouderen, kregen de ouderen een eigen plek. Op 6 maart 1898 ging er een huis voor ouderen open in de Lange Nieuwstraat 66. Iedereen die zestig of ouder was en lid van de Lutherse Gemeente, kwam in aanmerking voor een plekje. In maart 1942, precies 100 jaar na de inwijding van het eerste huis op het Domplein, verhuisden de eerste bewoners naar het nieuwe Rusthuis De Wartburg in Oog in Al. Voor die tijd was het een uiterst modern gebouw dat als voorbeeld diende voor andere rusthuizen 'nieuwe stijl'.

Sloop en nieuwbouw

Na een gebruik van 36 jaar waarin aan De Wartburg werd verbouwd en aangebouwd, werd eind 2009 de oostvleugel gesloopt omdat het gebouw niet meer aan de eisen van de moderne tijd voldeed. De bewoners verhuisden naar de Drie Ringen in Leidsche Rijn. In de nieuwe Wartburg komen verschillende woonvormen samen. Er zijn 74 moderne serviceappartementen gerealiseerd en in de nieuwbouw ook drie kleinschalige groepswoonruimten voor dementerende ouderen. Daarnaast zijn er vierentwintig ruime appartementen voor mensen met een zorgindicatie. Het historische (witte) gebouw wordt op dit moment verbouwd naar een zorghotel, dat medio 2013 haar deuren zal openen.

De 'oude' Wartburg aan de Kennedylaan

© HUA

'Op 10 januari – de dag dat de heer Van Dorselen het huis had geschonken – moest de maaltijd bestaan uit warm vlees, grauwe erwten en rijst. Deze traditie wordt nog altijd in ere gehouden.'

De 'nieuwe' Wartburg

© Willem Mes

Gepassioneerde verzamelaars

De Van Baaren collectie, Centraal Museum Utrecht

Image©rights Centraal Museum Utrecht/ Ernst Moritz 2011

Josephina van Baaren (1890-1959) en haar broer Lambertus (1888-1964) waren fanatieke Utrechtse kunstverzamelaars. Tussen 1925 en 1964 verzamelden ze 19de- en 20ste-eeuwse schilderijen, tekeningen, beelden, Japanse prenten en zilver. Hun verzameling groeide uit tot een kunstcollectie van nationale betekenis. Ze waren beiden ongehuwd en zijn altijd in hun ouderlijk huis aan de Oudegracht 317 blijven wonen.

Broer en zus Van Baaren hadden een voorkeur voor figuratieve kunst die je met een gerust hart thuis kon ophangen. Niet al te groot van formaat en netjes van onderwerp. De dieren en mensen op de schilderijen en de sculpturen zijn herkenbaar. Ze lijken regelrecht uit het leven van die tijd geplukt, uit het leven van de goeie burgerij welteverstaan.

Na de dood van broer en zus werd hun woonhuis ingericht als Van Baaren Museum. Uiteindelijk is de collectie in 1980 als langdurig bruikleen in het Centraal Museum ondergebracht. De Van Baaren collectie is in het Centraal Museum te bekijken, een deel zelfs online! Tegenwoordig is er ook een Van Baaren Stichting. De stichting biedt ondersteuning op het gebied van ouderenzorg, kinderopvang, gezondheidszorg, onderwijs, pastoraat en cultuur.

De Van Baaren Stichting steunt Vrijdag Museumdag en Museum voor één Dag.

ONDERSTAANDE MUSEA PARTICIPEREN IN VRIJDAG
MUSEUMDAG EN MUSEUM VOOR 1 DAG

Musea Utrecht

COLOFON

De Museumkrant is een uitgave van Musea Utrecht in samenwerking met AxionContinu.

Productie

Musea Utrecht | Ward Rennen
Artekino | Angela Manders
AxionContinu | René Leideritz

Tekst

Horen, zien en schrijven | Connie Franssen

Vormgeving

Lâle Ontwerpgroep | Roanne Woldendorp

Fotografie

Highzone Fotografie | Paul Voorthuis

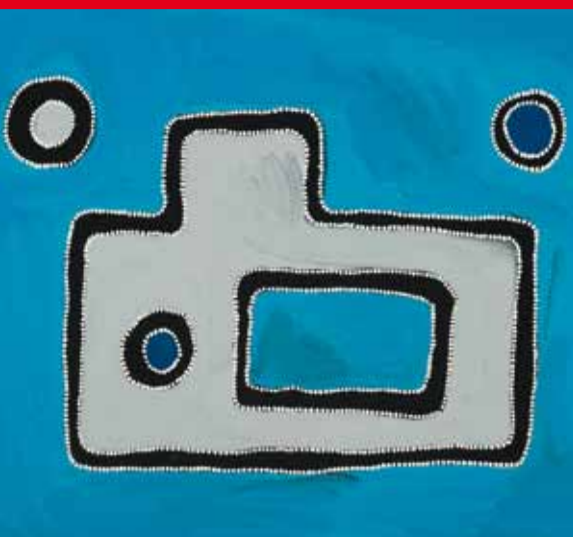
Met dank aan Het Utrechts Archief en de Van Baaren Stichting.

DEELNEMENDE ORGANISATIES:

Axioncontinuu

wonen, zorg en welzijn

AAMU-Museum voor hedendaagse Aboriginal kunst

Het enige museum in Europa dat zich geheel richt op de hedendaagse Aboriginal kunst uit Australië.

www.aamu.nl

Geldmuseum

Alles dat u altijd al wilde weten over geld, vindt u in het Geldmuseum.

geldmuseum.nl

Centraal Museum
Oude en moderne kunst, Dick Bruna Huis, Rietveld Schröder huis, modecollectie, collectie Van Baaren.

www.centraalmuseum.nl

Het Spoorwegmuseum

Het Spoorwegmuseum presenteert:

'De Vuurproef'

Open vanaf 22 november 2012

www.vuurproef.nl

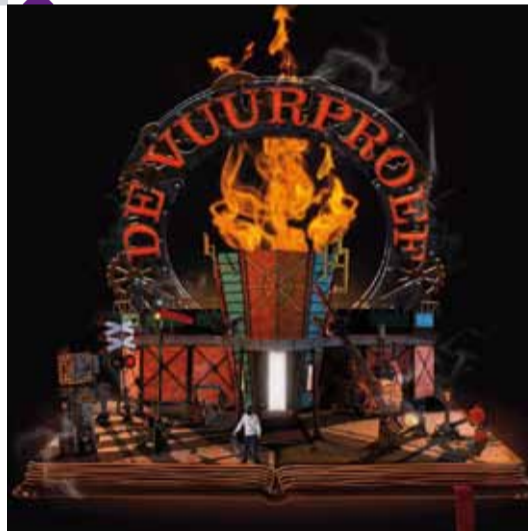
www.spoorwegmuseum.nl

Museum Speelklok

Museum Speelklok vertelt klinkende verhalen over het eeuwenoude verlangen muziek te laten horen, door de zelfspelende instrumenten op onvergetelijke wijze tot leven te laten komen.

www.museumspeelklok.nl

Het Utrechts Archief

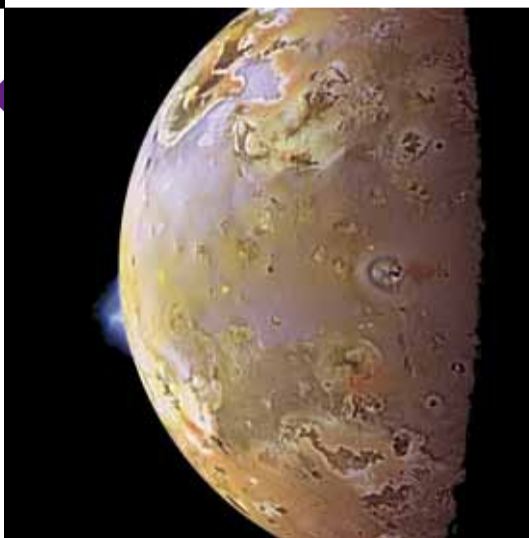
Het Utrechts Archief beheert de rijkste collectie archieven, prenten, kaarten, foto's, films en publicaties over de geschiedenis van stad en provincie Utrecht.

www.hetutrechtsarchief.nl

Sonnenborgh – museum & sterrenwacht

Het heelal leert u kennen in sterrenwacht en museum de Sonnenborgh

www.sonnenborgh.nl

Universiteitsmuseum

Hét wetenschapsmuseum van Midden-Nederland!

www.universiteitsmuseum.nl

Museum Catharijneconvent

Eeuwenoude en hedendaagse kunst toont het heden en verleden van het christendom in Nederland.

www.catharijneconvent.nl

Domtoren

Een kijkje in de rijke geschiedenis van de Domkerk en de Domtoren.

www.domtoren.nl